

DOBRODRUŽNÝ ROMÁN TRADIČNĚ I JINAK: Z ABECEDY SVĚTOVÉ LITERATURY S POZNÁMKAMI K ČESKÝM PŘEKLADŮM

Teorie literatury situuje **dobrodružný román** „do blízkosti archetypů veškeré epiky“ (Peterka, 2004, s. 118). Zprvu byl určený dospělým čtenářům (a mládeži); převážně jej charakterizoval oddychový tón, a to i přesto, že čtenářům přinášel i určité poučení a nové – byť literárně modifikované – vědění, a to zejména o exotických a vzdálených krajích, v nichž se zpravidla odehrával. Důraz na napětí a čtenářský zážitek je také důvodem, proč tento typ románu nikdy nebyl považován za vysokou literaturu (srov. Peterka 2004) a velmi brzy se přiblížil populární literatuře. Jiná je situace v LPDM, v níž je dobrodružný román právem považován za jeden ze základních žánrů.

ZÁKLADNÍ KAMENY Z HISTORIE I TEORIE ŽÁNRU

Ohlédneme-li se do historie, abychom potvrdili výše uvedená tvrzení, pak zjistíme, že se žánr dobrodružného románu úzce souvisí s robinsonádami. **Robinsonády** lze přiblížit jako tradiční typ dobrodružného románu, který získal své označení podle slavného díla *The Life and Strange Surprising Adventures of Robinson Crusoe of York* (1720, česky 1871 jako *Robinson: obraz života pro mládež i dospělé*, převyprávěno P. J. Š[ulcem]) od Daniela Defoa. Jeho příběh se

1, vydání románu. Zdroj: www.google.com; 17.11.2022; 08:51.

odehrává na pozadí zámořských plaveb a jeho klíčová zápletka je iniciována ztroskotáním lodi. Vypráví o životě Robinsona, trosečníka na pustém ostrově; dějová linie se soustředí na překonávání překážek v neznámém exotickém prostředí, líčí uzavření přátelství s jediným domorodým obyvatelem ostrova, kterého pojmenuje Pátek, a nakonec o vysvobození posádkou jiné lodi a

Robinsonův návrat do civilizace.

Forma velké epiky v osvícenství odpovídala požadavkům doby, respektive byla umožňovala předložit čtenáři příběh, v němž dojde k vývojové proměně hrdiny. Kromě relaxační funkce odvíjející se od exotického časoprostoru románu přinášel i jisté vědění o dosud nepoznaných zemích. Pokud na tento románový subžánr nahlédneme z perspektivy filozofie, která je příznačná pro dobu osvícenství, je i zde relevantní akcentace rozumu a důraz na své vlastní síly¹. Lze konstatovat, že robinsonády prakticky deklarují možnost vyjít z ničeho, tj. začínat s prázdnými rukama, a dosáhnout všeho, tj. docílit uspokojivého života, jehož smysl je naplněn novým poznáváním i prožitkem. Kromě vzdělávací komponenty, která z dnešního pohledu koreluje s pedagogicko-psychologickou funkcí literatury, dobrodružný román již od svého počátku čtenářům nabízel také určité uvolnění ve formě úniku z politicky i sociálně komplikovaných poměrů v tehdejší Evropě. Význam robinsonád jako románového subžánru dokazuje i fakt, že příběh Robinsona nalezneme v různých variantách prakticky ve všech evropských literaturách,² a že se s ním v různých modifikacích setkáváme od 2. poloviny 18. století dosud.

¹ Tuto myšlenku lze doložit Kantovou definicí osvícenství: „Aufklärung ist der Ausgang des Menschen aus seiner selbstverschuldeten Unmündigkeit. Unmündigkeit ist das Unvermögen, sich seines Verstandes ohne Leitung eines anderen zu bedienen. [...] Sapere aude! Habe Mut, dich deines eigenen Verstandes zu bedienen! ist also der Wahlspruch der Aufklärung.“

<https://www.uni-muenster.de/FNZ-Online/wissen/aufklaerung/quellen/kant.htm#:~:text=%E2%80%9EAufkl%C3%A4rung%20ist%20der%20Auszug%20des,Leitung%20eines%20anderen%20zu%20bedienen>

„Osvícenství je, když člověk opustí svou nesvéprávnost, kterou si zavinil vlastní vinou. Nesvéprávnost je neschopnost používat vlastního rozumu bez vedení jiných. [...] Sapere aude! (Měj odvahu používat rozum!) je proto mottem osvícenství. [...]“

https://prameny.historie.upol.cz/artkey/dbt_00F_0001_21_Immanuel_Kant_Co_je_osvicenstvi_1784.;

20.04.2021; 23:35.

² Čeští čtenáři se s robinzonovskou látkou blíže seznámili rovněž v němčině. P. Voit) v Dodererově lexikonu Literatury pro děti a mládež uvádí: „Českému publiku byla zřejmě blízká parafráze“ (románu Johanna Gottfrieda Schnabel – pozn. TB – „vydaná pod pseudonymem Christian Ernest Fidelinus) *Die böhmische Robinsonin oder Curieuse und merckwürdige Geschichte eines Frauenzimmers Namens Aemilia, welche geraume Zeit auf einer unbewohnten Insul gelebt, von ihr selbst aufgesetzt und ans Licht gegeben* (Frankfurt/M.-Leipzig 1753, další vydání Praha-Leipzig 1796). Později vyšlo v Čechách též dvoudílné německé zpracování Franze A. Wernera *Leben und Abenteuer Robinson Crusoe's* (Praha 1839-1840, *Česká Robinsonka*, česky dosud nevydáno, překlad titulu – TB).

Viz https://www.encyklopedieknihy.cz/index.php/D%C4%9Btsk%C3%A1_literatura; 09.03.2021; 14:58.

V německy psané literatuře etabloval v době osvícenství a již od počátku, a to zejména zásluhou **robinsonád**, korespondoval s literaturou pro mládež. Toto dokazuje i titul jednoho z nejvýznamnějších převyprávění příběhu, které se zapsalo i do dějin pedagogiky a kterým je román Joachima Heinricha Campeho *Robinson der Jüngere. Zur angenehmen und nützlichen Unterhaltung für Kinder*³ (1779 – vydání prvního dílu dvousvazkové verze, česky 1797 s titulem *Mladší Robinson k příjemnému a užitečnému obveselení velkých i malých dětí* jako dvousvazkový beletrizovaný překlad V. M. Kraméria)⁴. Příběh Robinsona je dětem předčítán; svým způsobem se tak vyprávění zprostředkovně účastní generačně bohatě zastoupená rodina. Tím, kdo příběh uvádí, komentuje, vysvětluje a kdo odpovídá na otázky dětí kladené během četby je postava otce. Joachim Heinrich Campe tak pro příběh Robinsona vytvořil rámcový děj, který vychází z potřeb dětského čtenářského publika a které by bylo možné vzdáleně přirovnat k sokratovskému způsobu výchovy (srov. Düring 2015).⁵

Dodnes známé a dětskými čtenáři vyhledávané je převyprávění robinsonády od švýcarského autora Davida Wyse *Der Schweizerische Robinson oder der schiffbrüchige Schweizer Prediger und seine Familie (1794 - 1798, für seine Kinder niedergeschrieben), nacherzählt uns als Buch herausgegeben von seinem Sohn Johann Rudolf Wyss*, který je dnes znám se zkráceným titulem *Der Schweizer Robinson* (1812, česky 1973 s titulem *Švýcarský Robinson* ve volném převyprávění B. Polácha. (Jako KOD to poprvé vyšlo 1967, a to bez jména překladatele.)

³ Od roku 1808 jako jeden svazek s titulem *Robinson der Jüngere. Ein Lesebuch für Kinder (Robinson mladší. Čítanka pro dětské čtenáře*, česky dosud nevydáno, překlad titulu – TB).

⁴ S. Urbanová (1998, 204) uvádí: „Anglický originál“ (rozuměj Robinson sepsaný Danielem Defoem – pozn. TB) „byl přeložen do češtiny až v roce 1870, avšak šlo opět o zkrácenou a upravenou verzi. Autorství románu *Český Robinson Crusoe* (1903) je připisováno J. F. Anderlíkovi, přičemž „motivy ztroskotance se“ (v české literatuře – pozn. TB) „objevují u F. Běhouňka“, jehož dobrodružné romány jsou českým čtenářům známy i v souvislosti s dalšími literárními látkami. Motiv Robinsona, k němuž se – stejně jako k mořeplavectví – neustále vrací, je prakticky rozprostřen do jednotlivých dekád autorovy tvorby. Jako příklad uvádíme romány *Kniha robinsonů* (1944), *Robinsoni vesmíru* (1958) a v neposlední řadě i román *Robinsoni Želvích ostrovů* (1964). (Srov. Urbanová 1988, 204.)

Již od 19. století se v české literatuře mj. setkáváme s projekcí robinzonovského motivu do prózy s dívčí hrdinkou, o čemž svědčí např. román J. F. Andrlíka *Robinsonka* (1893) nebo román vydaný ve 20. století, který vyšel s tímž titulem, a jehož autorkou je Marie Majerová. *Robinsonka* (1940) Marie Majerové je sice v souladu s levicovým přesvědčením autorky, avšak to nijak nesnižuje jeho cenu. Přítomnost robinzonovského motivu je zcela zřejmá; s tímto motivem se opět setkáváme v podobě postavy, tentokrát čtrnáctileté protagonistky. Po smrti maminky překonat nejen pocit osamocení, ale zároveň musí překonat překážky v podobě nových úkolů, které jí nečekaně přibýly, a zčásti se zhostit i nových sociálních rolí, neb v rodině zůstal i malý právě narozený bratříček.

⁵ Dostupné rovněž na <https://www.grin.com/document/374082>; 10.03.2021; 9:15.

Cézuru v genologické proměně dobrodružného románu představovala poslední čtvrtina 19. a začátek 20. století, kdy se začalo paralelně objevovat hned několik subžánrů. Pokud navážeme na tematiku ostrova či ostrovů, pak je nově výrazně spojena s hledáním pokladu. Ta upřednostňuje napětí, tedy zábavnou složku románu. Mezi nejznámější romány pak patří *Treasure Island* (1882, česky 1901 s titulem *Zlatý ostrov* v překladu V. Beneše-Šumavského, 1902 s titulem *Poklad na ostrově* v překladu J. Váni, 1916 s titulem *Ostrov pokladů* G. Horlivý) od Roberta Loise Stevensona.

Jako další typ lze vymezit knížky z divokého západu⁶, zejména **příběhy s indiánskou**

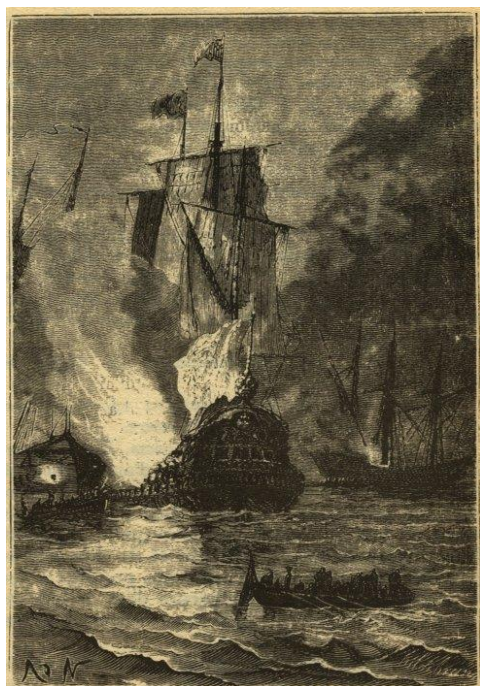
Vydání z roku 1883. Zdroj: www.google.com;
17.11.2022; 08:51.

tematikou. Pravděpodobně nejproslulejší evropský autor 'indiánek' je Karl May (celým jménem Karl Friedrich May), německý spisovatel pocházející z Krušných hor v česko-německém pomezí. Tvorba Karla Maye, který patří mezi nejproduktivnější, velmi často překládané německy píšící autory, spadá do dvou posledních desetiletí 19. a prvního desetiletí 20. století. Proslul zejména jako autor cestopisných, kolportážních a dobrodružných románů. Začínal povídkami z divokého západu a jednoduchými schematickými indiánskými postavami, k nimž se původně řadil i Vinnetou, aby se propracoval k románům a proměnil tuto postavu v ušlechtilého náčelníka Apačů. Trilogie *Winnetou* (1892, česky 1901 s titulem *Vinnetou* v překladu O. Flögla). Romány se vyznačují napínavým dějem, symetrickou konfigurací, v níž má každá pozitivní

postava svůj negativní protipól; charakteristický je pro ně téma přátelství a spravedlnosti, motiv

⁶ Tematika divokého západu proslula i díky dílům mnoha dalších autorů, z nich je nutné jmenovat alespoň Jacka Londa (1876-1916) a jeho sbírku povídek *Smoke Bellew* (1912, česky 1974 s titulem *Mezi zlatokopy* v překladu M. Hrdiny, nové vydání s tímž názvem a literárním komentářem Ondřeje Neffa vyšlo 1988 v překladu M. Rejla a V. Svobody). Jack London napsal i řadu příběhů z prostředí Aljašky, z nichž se pravděpodobně nejznámějším stal román *Colmillo blanco* (1907, česky 1913 s titulem *Bílý tesák* v překladu H. Josta).

křesťanství, dále pacifismus, nezbytné napětí a také humor. Z dnešního pohledu jsou aktuální také co se týče snu o mírumilovném soužití různých kultur. Mayovy představy o Americe i Indiánech byly velmi zkreslené a naivní, stejně tak jako povídky a romány z Blízkého východu (první povídky s tematikou Orientu vycházely již od 80. let 19. století). Tyto pandány drobných i rozsáhlejších próz propojuje nejen téma dobrodružství, ale především protagonista, z jehož perspektivy se příběhy vyprávějí. V románech z Ameriky je to Old Shatterhand, v románech z Orientu Kara ben Nemsí; ač tyto postavy nesou různá jména, jsou prakticky jednou postavou,

do níž autor projektoval sám sebe. Do obou teritorií, která se stala časoprostorem dobrodružných příběhů Karla Maye se tento spisovatel vydal až mnohem později. V letech 1898-1900 procestoval Orient, v roce 1908 podnikl cestu po Americe; zkušenosti a nová poznání, která si z cest přinesl, jej dovedly k úpravám již vydaných románů.

Další subžánr představuje **vědecká fantastika** francouzského spisovatele Julese Vernea, pro niž jsou charakteristické nejen napínavé příběhy, ale také rozsáhlé popisné pasáže přinášející v tehdejší době těžko představitelné obrazy i vynálezy.

Verneovy představy jsou dnes z velké části realitou – ať již mluvíme o technických vynálezech nebo vědeckých pozorování z oblasti biologie. Důležité je v románech i sepětí techniky a

https://cs.wikipedia.org/wiki/Dvacet_tis%C3%ADc_mil_pod_mo%C5%99em#/media/Soubor:2000_0_Vigo_Bay.jpg; 17.01.2022; 09:22.

přírodovědy se společenskovědními obory prolínající se do životní filozofie klíčových postav, která s sebou – prostřednictvím konstelace postav – přináší i jistý

vzdělávací potenciál. Jako pravděpodobně nejvýraznější příklad tohoto spojení můžeme uvést román *Vingt mille lieues sous les mers* (1869-1870, česky 1877 s titulem *Dvacet tisíc mil pod mořem*, bez udání překladatele). Děj románů Julese Vernea lze z pohledu současného čtenáři označit spíše za 'pomalý' a to právě díky popisným úsekům textu. Nalezneme v nich zejména momenty zachycující zmíněný technický pokrok, který může být zneužit i k získání moci, a

který může předznamenávat i možné ohrožení určité skupiny, etniky nebo civilizace. V souvislosti s výše zmíněnými robinsonádami se jako relevantní jeví román *L'île mystérieuse* (1875, česky 1896 nebo 1897 s titulem *Taujuplný ostrov* v překladu A. Koudelky)⁷ a román *Deux ans de vacances* (1888, česky 1890 s titulem *Dva roky prázdnin* v překladu B. Čermáka), v nichž je stále zřetelnější věkový posun protagonistů.

K etablování dobrodružného románu jako pevné součásti LPDM výrazně napomohly **romány Marka Twaina** stavějící na přátelství dětských hrdinů a zároveň otevírající problematiku dětství v různých sociálních poměrech –*The Adventures of Tom Sawyer* (1876, česky 1900 s titulem *Dobrodružství Toma Saweyra* v překladu K. Kohlmana).

Poprvé zde mají místo na slunci výlučně dětské protagonisty, motivickou alfu a omegu představuje motiv přátelství Toma Saweyra, Huckleberryho Finna a Joea Harpera, v němž sehrává nemalou roli také moment jinakosti a outsiderství. Každodenní trable jsou prostřídávány dějovou linkou velkého dobrodružství spojeného s nebezpečím, totiž s detektivním pátráním, předstíráním vlastní smrti i hledáním pokladu.⁸

⁷ Romány *Dvacet tisíc mil pod mořem* a *Taujuplný ostrov* tvoří volnou trilogii společně s románem *Les enfants du capitaine Grant* (1867-1868, česky 1883 s titulem *Děti kapitána Granta* v překladu R. S.)

⁸ Další osudy Huckleberryho Finna líčí Twain román *The Adventures of Huckleberry Finn* (1884, česky 1956 s titulem *Dobrodružství Toma Saweyra – dobrodružství Huckleberryho Finna* v překladu F. Gela. Rok 1956 je 2. vydáním románu v SNKLHU – Státním nakladatelství krásné literatury, hudby a umění – Odeon; 1. vydání, které není katalogizováno NK, je datováno rokem 1955 – pozn. TB.)

Začátek **moderního dobrodružného románu**, na nějž navazuje současná literatura, nás zavede zpět do Evropy. Je datován vydáním románu Ericha Kästnera *Emil und die Detektive* (1928,

https://cs.wikipedia.org/wiki/Dobrodru%C5%BEstv%C3%AD_Toma_Sawvera. Ilustrátor E. W. Kemble.
17.01. 2022; 09:26

česky 1932 s titulem *Emil a detektivové* v překladu J. Haškové). Díky kriminalistické zápletce, která je deklarována již v samotném názvu, je Ericha

Kästnera považován také za zakladatele dětské detektivky. Toto dílo je zároveň prvním z románových vyprávění, která tento spisovatel adresoval dětským čtenářům, a proto považujeme za vhodné vyložit na jeho příkladu genologickou, tj. žánrovou proměnu dobrodružného románu:

<https://www.amazon.com/Emil-und-die-Detektive/dp/3855356033>; tituní stránka od W. Trierera, „osobního“ ilustrátora dětských knížek Ericha Kästnera.
17.01.2022; 09:33.

- věk protagonistů se maximálně přibližuje věku předpokládaných adresátů;
- v hlavní roli stále ještě zůstávají chlapci, ale stále viditelnější jsou také dívčí postavy;⁹
- svou důležitost má týmový hrdina, což znamená, že v konstelaci postav dostanou prostor i děti, od nichž by čtenář neočekával, že výrazněji zasáhnou do dějové linky příběhu;
- děj se přesouvá do zcela jiného než exotického či zeměpisně vzdáleného prostředí, do míst, která jsou reálná (převážná část děje se odehrává v Berlíně, a proto bývá tato próza označována také jako první román pro děti z prostředí velkoměsta – pozn. TB).

⁹První dívčí postava se jako součást titulu se v Kästnerově (tvorbě objevuje poprvé v románě *Püntchen und Anton* (1931, česky 1934 s titulem *Kulička a Toník* v překladu M. Trískové. Kulička je přezdívka Luise Poggeové, postavy z vyšších sociálních kruhů, která je figurálním pandánem Antona, chlapce z chudých poměrů – pozn. TB.) Další titulární zastoupení dívčí postavy v tvorbě Ericha Kästnera nalezneme až o osmnáct let později, kdy jej nalezneme hned ve 'zdvojené podobě' jako *Das doppelte Lottchen* (1949, česky 1959 s titulem *Luisa a Lotka*. V překladu H. Žantovské.

Erich Kästner prostřednictvím kolektivního hrdiny v podstatě eliminuje motiv outsiderství a spravedlivé vyústění románu není v jeho podání možné bez spolupráce dětí s dospělými. Humor a napětí se se snoubí s prvky sociální spravedlnosti, která je důležitá zejména v oblasti LPDM, kde je možné spojit literární a výchovné působení, což je právě pro tvorbu Ericha Kästnera příznačné. Nezvedá direktivní ukazováček, ale empatií a humorem dokáže zacílit jak na chyby dětí, tak i na chyby dospělých. Dospělý přitom zůstává autoritou, která může pomoci, dětský protagonista autonomní bytostí, jehož svět je tímto dospělým respektován.

Současné dobrodružné romány spadají rovněž do kategorie

- **detektivek ,**
- **fantasy**
- **a příběhů se zvířaty.**

Z pohledu adresnosti recepce mohou být adresovány jak dětem, tak mládeži. Významně jsou mezi nimi zastoupené romány stojící na pomezí jednotlivých subžánrů a romány nesoucí rysy právě zmíněné dobrodružné a detektivní literatury, stejně tak jako prvky psychologického románu nebo fantasy, které by bylo možné označit také jako romány společenské. Pokud vycházejí na pokračování, mohou se vyznačovat také prvky vývojového románu. Tematicky zpracovávají nejen současnost, ale obracejí se i do minulosti.

K ASPEKTU ČTENÁŘSTVÍ

Krátké ohlédnutí do historie dobrodružného románu poukázalo na původní adresnost žánru, který byl určen dospělým čtenářům (a spolu s nimi i mládeži). Byl tak m. j. potvrzen fakt, že literaturu pro dospělé lze považovat za jeden z inspiračních zdrojů LPDM.¹⁰ Postupem času se

¹⁰ V návaznosti na F. Tenčíka a další (např. na J. Čeňkovou, 2006) lze říct, že LPDM lze v návaznosti na inspirační zdroje rozdělit do tří skupin: tou první jsou díla čerpající z ústní lidové slovesnosti či díla, která vybrané žánry lidové slovesnosti (literárně zpracované) dále předávají; druhý inspirační zdroj představuje literatura, která byla

posloupnost cílových čtenářských kategorií začala obracet a dobrodružný román začal být vyhledáván především mládeží, avšak zároveň neodmítán určitou skupinou dospělých. Tuto čtenářskou skupinu dospělých by bylo možné vymezit pomocí různých kritérií, a např.

- přítomností nepopíraného dětského či mladistvého já toužícího i nadále plout na vlnách stále nových vyfabulovaných dobrodružství;
- touhou sdílet tato dobrodružství sdílet s mladšími čtenáři, a popř. je i zúročit po stránce výchovy;
- návraty k dřívější četbě, jejichž motivem i jakési revitalizování prvotního čtenářského zážitku souvisejícího se schopností ponořit se do světa fantazie ve smyslu literární fikce;
- touhou sdílet tyto návraty j četbě, jež se zdála být či skutečně byla v životném běhu čtenáře určitým způsobem relevantní.

Pokud se vrátíme ke čtenářům z řad starších dětí a mládeže a shrneme-li poznatky z vývojové psychologie¹¹, které necháme-li je prolnout s charakteristikami dobrodružných příběhů, pak můžeme konstatovat následující: období mezi 8 a 12 lety, v němž bývá **dobrodružný žánr** často vyhledávaným žánrem, pak tento román **pro čtenáře představuje paralelu osobních výzev a optimistické víry 'dobýt svět' ve smyslu možnosti ovlivnit své bezprostřední okolí tak, aby zůstal zachován řád věcí.** Hrdina tento řád považuje za správný a je ochoten vydat pro něj veškerou energii, tedy použít všechn svůj intelektuální um a beze zbytku nasadit i fyzické síly. Pokud shrneme výše uvedené teze, dojdeme k závěru, že **pojem dobrodružství zasazený do kontextu literatury pro děti a mládež vzbuzuje pozitivní asociace evokující nejen napětí, ale celkové vyznění příběhu, které by se – dle očekávání čtenáře – mělo vyhnout tragickému konci.**

původně adresovaná dospělým čtenářům; poslední a nejvíce zastoupenou složkou, která prakticky utváří charakter LPDM, utváří tvorba, která je od samého prvočátku určená dětem a mládeži.

¹¹ Důležité jsou poznatky z prvních dvou desetiletí a potom druhé poloviny dvacátého století (tedy na jedné straně myšlenky Ch. Bühlerové a na druhé teze E. H. Eriksona; J. Piageta, B. Inhelderové a M. Vágnerové).

Sekundární prameny

TRÁVNÍČEK, Jiří; HOLÝ, Jiří (ed. č. vyd.) *Lexikon teorie kultury*. Brno: Host, 2006, ISBN 80-7294-170-4, s.752–753.

BUČKOVÁ, Tamara. *Interkulturní didaktika cizojazyčné literatury. Kontexty a perspektivy. Se zaměřením na německy psanou literatury pro děti a mládež a zřetelem k tématu 2. světové války*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020. ISBN 978-80-7603-183-8.

ČEŇKOVÁ, Jana a kol. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006, s. 107-126. ISBN 80-7367-095-X.

DOROVSKÝ, I. a kol. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež I*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-314-5.

ERIKSON, Erik Homburger. *Životní cyklus rozšířený a dokončený. Devět věků člověka*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0786-3.

GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež*. Praha: SPN, 1984.

HARTL, Pavel. *Psychologický slovník*. Praha: Jiří Budka, 1993. ISBN 80-901549-0-5.

HEJL, Peter, M. Kulturní antropologie. In NÜNING, Ansgar (ed. něm. vydání), TRÁVNÍČEK, Jiří; HOLÝ, Jiří (ed. čes. vydání). *Lexikon teorie literatury a kultury. Koncepce/osobnosti/základní pojmy*. Brno: Host, 2006. ISBN 80-7294-170-4, s. 424-426.

HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. Pedagogická praxe. ISBN 978-80-7367-628-5. Dostupné z: [http:// toc.nkp.cz/NKC/201001/contens/nkc20091968203_1.pdf](http://toc.nkp.cz/NKC/201001/contens/nkc20091968203_1.pdf)

HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2015. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4674-6.

HNÍK, Ondřej. *Didaktika literatury. Výzvy oboru: od textů umělecké povahy k didaktice uměleckovýchovného oboru*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2626-0.

HODROVÁ, Daniela. *Hledání románu. Kapitoly z historie a typologie žánru*. Praha: Československý spisovatel, 1989.

CHALOUPKA, Otakar. *Rozvoj dětského čtenářství*. Praha: Albatros, 1982.

CHALOUPKA, Otakar; NEZKUSIL, Vladimír. *Vybrané kapitoly dětské literatury I*. Praha: Albatros 1973.

CHALOUPKA, Otakar; NEZKUSIL, Vladimír. *Vybrané kapitoly dětské literatury II*. Praha: Albatros 1976.

CHALOUPKA, Otakar; NEZKUSIL, Vladimír. *Vybrané kapitoly dětské literatury III*. Praha: Albatros 1979.

KOMENSKÝ, Jan Amos *Didaktika velká*. Brno: Komenium, 1948.

KOMENSKÝ, Jan Amos *Analytická didaktika*. Brno: Tvořivá škola, 2004. ISBN 80-903397-1-9. KOMENSKÝ, Jan Amos. *Jak (se) učit. Vybrané myšlenky o vzdělání a výchově*. Pro přátelé školy uspořádal Jan Kumpera. Praha: Mladá fronta, 2004. ISBN 80-204-1123-2.

KOPÁL, Ján. *Literatúra a detský aspekt*. Bratislava: SPN, 1970.

KOPÁL, Ján. *Literatúra v procese*. Bratislava: Mladé letá, 1984.

KUBÍČEK, Tomáš. *Vypravěč: kategorie narativní analýzy*. Brno: Host, 2007. ISBN: 978-80-7294-215-2.

LANGÉ, Günter. *Taschenbuch der Kinder- und Jugendliteratur*. 2 Bände. Baltmannsweiler: Schneider Hohengehren Verlag, 2005. Bd. 1 ISBN 3-89676-947-2, Bd. 2 ISBN 3-89676-946-4.

LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Jinočany: H & H, 2002. ISBN 80-7319-020-6.

LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Didaktická interpretace uměleckého textu jako metoda literární výchovy na občanské a střední škole. I*. Plzeň: Západočeská univerzita, 1995. ISBN 80-7043-170-9.

LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Didaktická interpretace uměleckého textu jako metoda literární výchovy na občanské a střední škole. II*. Plzeň: Západočeská univerzita, Pedagogická fakulta 1997. ISBN 80-7082-364-X.

PETERKA, Josef. *Jazyk umělecké literatury*. In VLAŠÍN, Štěpán (ed.). *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 160-161.

PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. Třetí vydání. Praha: Vydavatelství a nakladatelství MME Mercury Music & Entertainment, 2007. ISBN 978-80-2 - 39-9284-7.

PETERKA, Josef. *Dobrodružný román*. In: MOCNÁ, Dagmar; PETERKA, Josef. *Encyklopedie literárních žánrů*. Litomyšl: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669, s. 118-12

PIAGET, J. / INHELDER, B. *Die Psychologie des Kindes*. Frankfurt am Main : Fischer, 1977.

PIAGET, Jean; INHELDEROVÁ, Bärbel. *Psychologie dítěte*. Praha : Portál, 1997. ISBN 80-7178-146-0.

TENČÍK, František. *Četba mládeže v počátcích obrození*. Praha: SNDK, 1962.

TENČÍK, František. *Umění dětem*. Praha: Albatros, 1972.

URBANOVÁ, Svatava. Historický vývoj žánrů literatury pro děti a mládež. Ostrava: Pedagogická fakulta OSU: 1990. ISBN 80-7042-027-8.

URBANOVÁ, Svatava. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let 20. století. (Reflexe české tvorby a recepce)*. Olomouc: Votobia, 2004. ISBN 80-7220-185-9.

URBANOVÁ, Svatava. *Metamorfózy dětské literatury. /Přehled české literatury pro děti od roku 1945 po současnost*. Olomouc: Votobia, 1999. ISBN 80-7198-379-9.

URBANOVÁ, Svatava. „Petr Sís: *Robinson*. Čtenářská a emocionální identifikace s fikční postavou.“ In: URBANOVÁ, Svatava. *Konfigurace. Figury a figurace II*. Prešov: Vydavatelstvo Prešovskej univerzity, 2021. ISBN 978-80-555-2664-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2153-1.

VLAŠÍN, Štěpán. *Slovník literární teorie*. Vydání druhé, rozšířené. Praha: Československý spisovatel, 1984.

WELLEK, René; WARREN, Austin. *Teorie literatury*. Olomouc: Votobia, 1996. Velká řada. ISBN 80-7198-150-8.